GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2022 m. kovo 24 d.[1]

Byla C-633/20

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V.
prieš
TC Medical Air Ambulance Agency GmbH

(*Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvas asmenų ir paslaugų judėjimas – Įsisteigimo laisvė – Paslaugų teikimo laisvė – Sąvoka „draudimo tarpininkavimas“ – Kolektyvinis draudimas – Sąlygų vartotojams draustis kolektyviniu draudimu sudarymas“

I. Įžanga

1. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinti keletą direktyvose 2002/92/EB[2] ir (ES) 2016/97[3] vartojamų sąvokų. Teisingumo Teismo atsakymas turi padėti jam nuspręsti, ar atsakovė pagrindinėje byloje yra „draudimo tarpininkė“, kaip tai suprantama pagal abi direktyvas.

2. Ši byla suteikia galimybę Teisingumo Teismui išnagrinėti specifinį teisinį konstruktą, kuris yra praktikos rezultatas. Turimas galvoje kolektyvinis draudimas. Konstrukto kilmė yra neakivaizdi, o kai kurių šaltinių teigimu, ir negarbinga. Teigiama, kad jos ištakos, siekiančios XIX a., yra sutartys, kurias vergų prekeiviai sudarydavo siekdami apsaugoti savo finansinius interesus. Pagal šias sutartis draudikas įsipareigodavo išmokėti tam tikrą pinigų sumą vergo mirties atveju[4].

3. Beveik prieš mėnesį priimtame sprendime Teisingumo Teismas jau nurodė, kad „draudėjo įmonė“, kuri sudarė kolektyvinio gyvybės draudimo sutartį, susijusią su draudimo kapitalo fondu, yra „draudimo tarpininkė“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2002/92, jei ji už atlygį vykdo

[1] Originalo kalba: lenkų.

[2] 2002 m. gruodžio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos [d]irektyva dėl draudimo tarpininkavimo (OL L 9, 2003, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 330).

[3] 2016 m. sausio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/97 dėl draudimo produktų platinimo (nauja redakcija) (OL L 26, 2016 2 2, p. 19).

[4] Žr. R. H. Jerry, D. R. Richmond, *Understanding Insurance Law*, LexisNexis, New Providence, 2018, 791 punktą, 1 išnašą.

veiklą, t. y. siūlo vartotojams prisijungti prie tokio draudimo sudarant gyvybės draudimo sutartį su draudiku, taip pat teikia finansines konsultacijas dėl kapitalo, gauto iš draudimo įmokų, investavimo [5].

4. Vis dėlto šis sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į aplinkybes, kurios skiriasi nuo šioje byloje pateikto prejudicinio klausimo pagrindo. Taip pat neatrodo, kad jis išsklaidytų visas abejones dėl specifinio teisinio kolektyvinio draudimo konstrukto, ir bet kuriuo atveju neatsako į klausimą, kur yra riba tarp draudimo apsaugos užtikrinimo naudojantis kolektyviniu draudimu, kuris yra „draudimo tarpininkavimas“, ir draudimo apsaugos užtikinimo, kai tai nėra „draudimo tarpininkavimas“. Jame taip pat tiesiogiai nenagrinėjami teisiniai klausimai, dėl kurių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo abejonių šioje byloje.

5. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių kyla dėl dviejų teisinių klausimų, kurie yra susiję konkrečiai su kolektyvinio draudimo, egzistuojančio dabartinėje komercinėje apyvartoje, teisiniu konstruktu. Neaišku, pirma, ar tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė šioje byloje, „prisijungimą prie kolektyvinio draudimo“ galima prilyginti „draudimo sutarties sudarymui“ ir, antra, ar tomis pačiomis aplinkybėmis galima derinti „draudimo tarpininko“ ir „draudėjo“ vaidmenis.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Direktyva dėl draudimo tarpininkavimo

6. Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

3) „draudimo tarpininkavimas“ – veikla, susijusi su supažindinimu su galimybe sudaryti draudimo sutartis, pasiūlymu sudaryti draudimo sutartis ar kitu draudimo sutarčių parengiamuoju darbu, taip pat veikla, susijusi su draudimo sutarčių sudarymu arba pagalba administruojant ar vykdant tokias sutartis, visų pirma pateikus reikalavimą išmokėti draudimo išmoką.

   Jeigu šią veiklą vykdo draudimo įmonė arba draudimo įmonės darbuotojas, veikiantis tos draudimo įmonės atsakomybe, tai ji nėra laikoma draudimo tarpininkavimu.

   Draudimo tarpininkavimu taip pat nelaikomas atsitiktinis informacijos teikimas užsiimant kita profesine veikla, jeigu tos veiklos tikslas nėra padėti klientui sudaryti ar vykdyti draudimo sutartį; profesionalus draudimo įmonei pateiktų reikalavimų išmokėti draudimo išmoką administravimas; nuostolių patikslinimas ar ekspertinis reikalavimų išmokėti draudimo išmoką vertinimas.

<…>

5) „draudimo tarpininkas“ – bet kuris fizinis ir juridinis asmuo, kuris pradeda ir vykdo draudimo tarpininkavimo veiklą, gaudamas už tai atlygį“.

[5] Žr. 2022 m. vasario 24 d. Sprendimą *A ir kt. (Draudimo sutartys „unit-linked“)* (C-143/20 ir C-213/20, EU:C:2022:118, 87 ir 88 punktai).

2. Direktyva dėl draudimo produktų platinimo

7. Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktuose nustatyta:

„1. Šioje direktyvoje:

1. draudimo produktų platinimas – veikla, susijusi su konsultavimu dėl galimybės sudaryti draudimo sutartis, siūlymu sudaryti draudimo sutartis ar kitu su draudimo sutarčių sudarymu susijusiu parengiamuoju darbu, veikla, susijusi su draudimo sutarčių sudarymu arba pagalba administruojant ir vykdant tokias sutartis, visų pirma pateikus reikalavimą išmokėti draudimo išmoką, įskaitant informacijos apie vieną ar daugiau draudimo sutarčių teikimą pagal kriterijus, kuriuos klientas pasirinko naudodamasis interneto svetaine arba kitomis priemonėmis, ir draudimo produktų sąrašo pagal rangą sudarymą, įskaitant kainų ir produktų palyginimą, arba nuolaidos taikymą draudimo sutarties kainai, kai klientas gali tiesiogiai ar netiesiogiai sudaryti draudimo sutartį naudodamasis interneto svetaine arba kitomis priemonėmis;

<…>

3. draudimo tarpininkas – bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, išskyrus draudimo ar perdraudimo įmonę ar jų darbuotojus ir papildomos draudimo veiklos tarpininką, kuris pradeda vykdyti ar vykdo draudimo produktų platinimo veiklą ir už tai gauna atlygį;

<…>

8. draudimo produktų platintojas – bet kuris draudimo tarpininkas, papildomos draudimo veiklos tarpininkas ar draudimo įmonė.“

B. Vokietijos teisė

8. Draudimo tarpininkavimas reglamentuojamas *Gewerbeordnung* (Amatininkų, prekybininkų ir gamybinio pobūdžio profesinės veiklos kodeksas) (toliau – *GewO*) 34d straipsnyje. Ši nuostata per laikotarpį, reikšmingą pagrindinėje byloje nagrinėjamoms aplinkybėms, buvo iš dalies pakeista. Nuo 2018 m. vasario 23 d. galiojančių pakeitimų tikslas buvo suderinti Vokietijos teisę su Direktyva 2016/97.

9. Nepaisant tų pakeitimų, iš esmės pagal šią nuostatą bet kuris asmuo, kuris nori vykdyti profesionalaus draudimo brokerio ar draudimo agento veiklą sudarydamas draudimo sutartis (toliau – draudimo tarpininkas), privalo gauti kompetentingų prekybos ir pramonės rūmų leidimą. Tokį leidimą gavęs asmuo turi būti įrašomas į atitinkamą registrą.

III. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, procesas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme ir prejudicinis klausimas

10. Atsakovė pagrindinėje byloje paveda reklamos paslaugų teikėjams išnešiojamosios reklamos būdu siūlyti vartotojams galimybę prisijungti prie *TC Medical Air Ambulance Agency GmbH Mitgliedergemeinschaft* už atlygį. Narystė suteikia teisę į įvairias išmokas (paslaugas) ligos ar nelaimingo atsitikimo užsienyje atveju. Paslaugos apima būtinojo paciento gydymo ir transportavimo išlaidų atlyginimą, tinkamo transportavimo organizavimą ir vykdymą bei galimybę pasinaudoti „skubios pagalbos centro“ bendruoju telefonu.

11. Kaip paaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, dėl narystės suteikiamos išmokos (paslaugos) iš esmės teikiamos arba tiesiogiai naudojant atsakovės pagrindinėje byloje turtą, arba kolektyvinio draudimo reikalavimus, kuriuos atsakovė perleidžia savo klientams.

12. Atsakovė yra sudariusi sutartį su įmone, kuri, pasitelkdama savo medicinos personalą ir orlaivį, teikia atsakovei tam tikras paslaugas (jos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo apibūdintos kaip „draudimo paslaugos“) ir galimybę kreiptis į visą parą veikiantį skubios pagalbos centrą. Už šias paslaugas atsakovė moka tai įmonei atlygį.

13. Be to, atsakovė, kaip draudėja, yra sudariusi su draudimo įmone kolektyvinio draudimo sutartį, pagal kurią atsakovės klientams suteikiama draudimo apsauga nuo ligos ar nelaimingo atsitikimo rizikos kelionės į užsienį metu ir atlyginamos transportavimo šalies viduje ar iš užsienio valstybės į nuolatinės gyvenamosios vietos valstybę išlaidos. Atsakovė moka draudikui priklausančias įmokas, o grupės nariai moka jai atlygį už suteikiamą draudimo apsaugą.

14. Nei atsakovė, nei reklamos paslaugų teikėjai neturi leidimo vykdyti draudimo tarpininkavimo veiklos.

15. Ieškovė – vartotojų teisių apsaugos asociacija – mano, kad atsakovės veikla pažeidžia konkurencijos taisykles. Ji iš esmės teigia, kad atsakovė vykdo draudimo tarpininkavimo veiklą, kuriai reikalingas leidimas. Be to, ieškovė priduria, kad bet kuriuo atveju atsakovės veikla organizuojama taip, kad susidaro įspūdis, jog draudimo paslaugas, kurias turi teisę gauti jos klientai, teikia pati atsakovė. Todėl asociacija kreipėsi į nacionalinį teismą su pagrindiniu reikalavimu įpareigoti atsakovę nutraukti siūlymą klientams ar pavedimą siūlyti klientams prisijungti prie apdraustųjų grupės neturint draudimo tarpininkavimo veiklai vykdyti reikalingo leidimo.

16. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino. Savo ruožtu antrosios instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, ieškinį atmetė. Antrosios instancijos teismas laikėsi pozicijos, kad draudimo tarpininkas gali būti tik toks asmuo, kuris nėra nei draudėjas, nei draudikas. O atsakovė sudarė kolektyvinio draudimo sutartį kaip draudėja savo vardu ir trečiųjų asmenų naudai.

17. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) šiuo metu nagrinėja šį ginčą kasacine tvarka. Šis teismas mano, kad ieškinio pagrįstumas priklauso nuo to, ar pagal Vokietijos teisę atsakovė privalo gauti leidimą tarpininkauti už atlygį vartotojams sudarant kolektyvinio draudimo sutartis. Savo ruožtu atsakymas į šį klausimą, šio teismo nuomone, priklauso nuo
Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 ir 5 punktų (sąvokų „draudimo tarpininkavimas“ ir „draudimo tarpininkas“ apibrėžčių) ir Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktų (sąvokų „draudimo produktų platinimas“, „draudimo tarpininkas“ ir „draudimo produktų platintojas“ apibrėžčių) aiškinimo.

18. Šiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) 2020 m. spalio 15 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. lapkričio 25 d., nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar įmonė, kuri kaip draudėja su draudimo įmone savo klientų naudai yra sudariusi kolektyvinio sveikatos draudimo kelionės metu bei parvežimo iš užsienio ir šalies viduje išlaidų draudimo sutartį, platina vartotojams siūlymus dėl narystės, suteikiančios teisę į draudimo išmokas ligos ar nelaimingo atsitikimo užsienyje atveju, ir iš pritrauktų narių gauna atlygį už įsigytą draudimą, yra draudimo tarpininkė, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2002/92/EB 2 straipsnio 3 ir 5 punktus bei Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktus?“

19. Rašytines pastabas pateikė pagrindinės bylos šalys – Vokietijos, Italijos ir Čekijos vyriausybės bei Europos Komisija. 2021 m. sausio 12 d. vykusiame posėdyje dalyvavo pagrindinių bylos šalių – Vokietijos vyriausybės ir Komisijos – atstovai.

IV. Analizė

20. Prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 ir 5 punktai ir Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktai turi būti aiškinami taip, kad „draudimo tarpininkas“ pagal šias direktyvas yra kolektyvinio draudimo sutartį kaip draudėjas sudarantis fizinis ar juridinis asmuo, kuris apdraudžia savo klientus nuo ligos ar nelaimingo atsitikimo rizikos kelionės į užsienį metu ir parvežimo iš užsienio ir šalies viduje išlaidų atlyginimą, platina šiems asmenims[6] siūlymus dėl narystės, suteikiančios teisę į draudimo išmokas ligos ar nelaimingo atsitikimo užsienyje atveju, ir iš pritrauktų narių gauna atlygį už suteiktą draudimo apsaugą.

21. Prieš pradėdamas nagrinėti prejudicinį klausimą, paminėsiu keletą sąvokų aspektų, kurie gali būti svarbūs teisingam šio klausimo aiškinimui.

22. Tiesa, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo suformuluotą prejudicinį klausimą taip pat galima suprasti taip, kad juo siekiama išsiaiškinti, ar atsakovė pagrindinėje byloje yra „draudimo tarpininkė“, kaip tai apibrėžta Direktyvoje 2002/92, ir „draudimo produktų platintoja“, kaip tai apibrėžta Direktyvoje 2016/97.

23. Direktyva 2016/97 buvo pakeistos Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose pateiktos apibrėžtys.

24. Vienas iš pakeitimų, atsiradusių priėmus Direktyvą 2016/97, yra asmenų, kuriems taikomos (nors kartais ir skirtingu mastu) tokios pareigos, kurios pagal Direktyvą 2002/92 iš esmės buvo taikomos tik asmenims, užsiimantiems „draudimo tarpininkavimu“ klasikine prasme, rato išplėtimas.

25. Tai atsispindi Direktyvos 2016/97 konstatuojamosiose dalyse ir jos dėstomojoje dalyje.

[6] Tiesa, prejudiciniame klausime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vartoja sąvokas „klientai“ ir „vartotojai“. Vis dėlto, atsižvelgiant į pagrindinėje byloje nagrinėjamas aplinkybes, tai yra tie patys asmenys.

26. Direktyvos 2002/92 9 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad „[d]raudimo produktus gali platinti įvairūs asmenys ar institucijos, pavyzdžiui, agentai, brokeriai ir bankų draudimo operatoriai“. O Direktyvos 2016/97 5 konstatuojamojoje dalyje tarp asmenų, kurie gali platinti draudimo produktus, be agentų, brokerių ir bankų draudimo (*bancassurance*) operatorių, nurodytos „draudimo įmonės, kelionių agentai ir automobilių nuomos bendrovės“. Be to, į direktyvos taikymo sritį buvo siekiama įtraukti asmenis, kurie platina draudimo produktus naudodamiesi naujomis technologijomis ir jas naudojant sukurtais platinimo kanalais [7].

27. Kalbant apie direktyvų dėstomąją dalį, kiek tai gali būti svarbu atsakant į prejudicinį klausimą, Direktyvoje 2002/92 buvo vartojamos sąvokos „draudimo tarpininkavimas“ (ir „draudimo tarpininkas“, apibrėžiant jį kaip tarpininkavimu užsiimantį asmenį), o Direktyvoje 2016/97 jos pakeistos sąvoka „draudimo produktų platinimas“. Ji turi platesnę dalykinę ir asmeninę taikymo sritį.

28. Be veiklos, susijusios su pasiūlymu sudaryti draudimo sutartis ar parengiamuoju darbu, susijusiu su kitu draudimo sutarčių sudarymu, taip pat veiklos, susijusios su draudimo sutarčių sudarymu arba pagalba administruojant ar vykdant tokias sutartis, kurios taip pat įtrauktos į Direktyvoje 2002/92 pateiktą „draudimo tarpininkavimo“ apibrėžtį, sąvoka „draudimo produktų platinimas“ jau aiškiai apima „konsultavimo“ veiklą [8].

29. Sąvokos „draudimo produktų platintojas“ apibrėžties pateikimas buvo nuoseklaus teisėkūros metodo išraiška.

30. Vis dėlto naujos sąvokų sistemos priėmimas nereiškė sąvokos „draudimo tarpininkas“ atsisakymo.

31. Iš tikrųjų sąvoka „draudimo produktų platintojas“ yra platesnė ir apima kiekvieną „draudimo tarpininką“, „draudimo įmonę“ [9] ir „papildomos draudimo veiklos tarpininką“ [10].

32. Direktyvoje 2016/97 apibrėžiama kiekviena iš šių sąvokų, o „draudimo tarpininkas“, kaip ir anksčiau, iš esmės apibrėžtas kaip „bet kuris fizinis ar juridinis asmuo <…>, kuris pradeda vykdyti ar vykdo draudimo produktų platinimo [anksčiau – tarpininkavimo] veiklą ir už tai gauna atlygį“. Sąvoka „draudimo tarpininkas“, žinoma, neapima „draudimo įmonių“ ir „papildomos draudimo veiklos tarpininkų“, kurie taip pat yra „draudimo produktų platintojai“.

33. Atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, net nesvarstoma, kad atsakovė būtų laikoma „draudimo įmone“.

7 Žr. Direktyvos 2016/97 12 konstatuojamąją dalį.

8 Reikėtų nepamiršti, kad jau Direktyvoje 2002/92 draudimo tarpininkavimą reiškianti „veikla“ buvo apibrėžta plačiai (žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.* (C-542/16, EU:C:2018:369, 53 punktas), o pačioje direktyvoje taip pat nurodoma supaprastintu būdu teikiamo konsultavimo pareiga (12 straipsnio 3 dalis).

9 Ši sąvoka taip pat buvo įtraukta į Direktyvą 2002/92. Vis dėlto pagal šią direktyvą sąvoka „draudimo tarpininkavimas“ neapėmė veiklos, kurią vykdo „draudimo įmonė arba draudimo įmonės darbuotojas, veikiantis tos draudimo įmonės atsakomybe“ (direktyvos 2 straipsnio 3 punkto antra pastraipa). Dėl šios išimties taikymo srities žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668).

10 Ši sąvoka nebuvo įtraukta į Direktyvą 2002/92, o buvo išimtis, susijusi su „papildomu“ draudimo sutarčių pobūdžiu. Žr. šios išvados 48 punktą.

34. Prejudicinis klausimas savo ruožtu, be kita ko, susijęs su sąvokų „draudimo produktų platinimas“ ir „draudimo produktų platintojas“, apibrėžtų
Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1 ir 8 punktuose, aiškinimu. Pastaroji sąvoka apima ir sąvoką „papildomos draudimo veiklos tarpininkas“.

35. Kyla abejonių, ar siekiant pateikti atsakymą, kuris būtų naudingas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, būtina išsiaiškinti, ar atsakovė yra „papildomos draudimo veiklos tarpininkė“, todėl ir „draudimo produktų platintoja“.

36. Tiesa, niekas nerodo, kad pagal Vokietijos teisę šiai tarpininkų kategorijai automatiškai netaikomas reikalavimas gauti leidimą, su kuriuo susijusi pagrindinė byla [11]. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad asmuo, gavęs kompetentingų prekybos ir pramonės rūmų išduotą leidimą, turi būti įrašytas į registrą. Kartu su šiuo išaiškinimu aptariami Direktyvoje 2016/97 nustatyti pakeitimai, palyginti su ankstesne teisine padėtimi, ir pabrėžiama, kad „papildomos draudimo veiklos tarpininkai“ taip pat turi būti įrašomi į registrą pagal šią direktyvą.

37. Pati atsakovė pagrindinėje byloje, aiškindama savo „verslo modelį“, teigia, kad turėtų būti laikoma būtent „papildomos draudimo veiklos tarpininke“. Šiuo argumentu siekiama įrodyti, kad yra įvykdytos ir papildomos sąlygos, leidžiančios nukrypti nuo direktyvos taikymo atsakovei. Prie šio klausimo grįšiu vėliau šioje išvadoje [12].

38. „Papildomos draudimo veiklos tarpininkas“ apibrėžiamas kaip „bet kuris fizinis ar juridinis asmuo <…>, kuris pradeda vykdyti arba vykdo draudimo produktų platinimo veiklą kaip papildomą veiklą ir už tai gauna atlygį, su sąlyga, kad įvykdytos visos sąlygos [šioje apibrėžtyje nurodytos sąlygos]“ (direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 4 punktas).

39. Nagrinėjamu atveju, pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas net nesvarsto galimybės, kad atsakovė pagrindinėje byloje būtų laikoma „papildomos draudimo veiklos tarpininke“, ir jo klausimas nesusijęs su Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 4 punkto išaiškinimu. Be to, prašyme priimti prejudicinį sprendimą net neužsimenama, kad atsakovės pagrindinėje byloje vykdoma draudimo tarpininkavimo veikla yra papildoma. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių kyla ne dėl to, ar kurios nors atsakovės pagrindinėje byloje klientams teikiamos „paslaugos“ yra papildomos kitų paslaugų atžvilgiu, o dėl to, ar tai, kad ji vykdo veiklą, orientuotą į siūlymą prisijungti prie kolektyvinio draudimo (o ne „sudaryti draudimo sutartis“), ir ją pačią šis teismas laiko „draudėja“, neleidžia jos laikyti „draudimo tarpininke“ [13].

40. Prieš nagrinėjant prejudicinį klausimą iš esmės, reikia išnagrinėti, ar (ir kuri) direktyva taikytina atsakovei, atsižvelgiant į jų taikymo sritį *ratione temporis* ir *ratione materiae*.

[11] Priešingai, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šios nuostatos aiškiai nenurodo, iš *GewO* 34d straipsnio 8 dalies matyti, kad reikalavimas gauti leidimą netaikomas tik tokiam „papildomos draudimo veiklos tarpininkui“, kuris atitinka Direktyvos 2016/97 [2] straipsnio 1 dalies 3 punkte išvardytas sąlygas. Žr. šios išvados 48–50 punktus.

[12] Žr. šios išvados 44 punktą.

[13] Žr. šios išvados 55 punktą.

A. Direktyvų taikymas ratione temporis

41. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prejudicinis klausimas susijęs tiek su Direktyva 2002/92, tiek su Direktyva 2016/97.

42. Iš esmės pirmosios direktyvos nuostatos nuo 2018 m. vasario 23 d. pagal Direktyvos 2016/97 44 straipsnį buvo panaikintos. Iki tos dienos valstybės narės turėjo perkelti pastarosios direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, vykdydamos savo pareigą pagal jos 42 straipsnį. Nuo 2018 m. vasario 23 d. taip pat įsigaliojo Vokietijos teisės aktai, kuriais įgyvendinama ši direktyva [14].

43. Nacionaliniame teisme asociacijos ieškovės pareikštas ieškinys susijęs su 2017 m. rugsėjo mėnesio laikotarpiu, kai dar galiojo Vokietijos teisės aktai, kuriais į nacionalinę teisę buvo perkelta Direktyva 2002/92. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad asociacijos ieškovės pareikštas ieškinys gali būti tenkintinas, jei atsakovės veiksmai buvo neteisėti jų atlikimo dieną (t. y. 2017 m. rugsėjo mėn.) ir, atsižvelgiant į nacionalinę jurisprudenciją, tebėra neteisėti tą dieną, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priima sprendimą. Tai paaiškina, kodėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinti abiejų direktyvų nuostatas. Tai taip pat reiškia, kad Teisingumo Teismas turi atsakyti į prejudicinį klausimą tiek, kiek jis susijęs su Direktyva 2002/92, ir tiek, kiek jis susijęs su Direktyva 2016/97.

B. Direktyvų taikymas ratione materiae

44. Lieka išnagrinėti, ar atsakovės pagrindinėje byloje veikla patenka į direktyvų 2002/92 ir 2016/97 dalykinę taikymo sritį.

45. Atsakovė pagrindinėje byloje laikosi nuomonės, kad ji negali būti laikoma „draudimo tarpininke“, kaip tai suprantama pagal teisės aktus, dėl kurių pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą. Ji taip pat teigia, kad, atsižvelgiant į jos „verslo modelį“, ją galima laikyti nebent „papildomos draudimo veiklos tarpininke“ (Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Draudimo apsauga, kuria naudojasi atsakovės klientai, yra tik viena iš jos siūlomų paslaugų. Pagal šios direktyvos 1 straipsnio 3 dalį ji netaikoma „papildomos draudimo veiklos tarpininkams“. Grįsdama savo argumentus atsakovė taip pat remiasi Direktyvos 2002/92 12 konstatuojamąja dalimi ir Direktyvos 2016/97 14 konstatuojamąja dalimi.

46. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas nėra susijęs su Direktyvos 2016/97 1 straipsnio 3 dalimi ir 2 straipsnio 1 dalies 4 punktu. Kaip jau nurodžiau šios išvados 39 punkte, niekas neleidžia manyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas svarstė galimybę laikyti atsakovę pagrindinėje byloje „papildomos draudimo veiklos tarpininke“, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą.

47. Vis dėlto taip pat siūlau išnagrinėti atsakovės pagrindinėje byloje argumentus. Iš esmės atsakovės argumentai grindžiami dviem savarankiškais pagrindais, dėl kurių negalima taikyti direktyvų. Tai susiję su „papildomu“ draudimo sutarčių pobūdžiu ir atsakovės pagrindinėje byloje „atsitiktiniu“ veiklos pobūdžiu.

[14] Žr. šios išvados 8 ir 9 punktus.

48. Pirma, sąvoka „papildomos draudimo veiklos tarpininkas“ Direktyvoje 2002/92 nevartojama. Tiesa, tam tikrais atvejais abi direktyvos netaikomos asmenims, vykdantiems „papildomą“ draudimo tarpininkavimo (draudimo produktų platinimo) veiklą (Direktyvos 2002/92 1 straipsnio 2 dalies e punktas ir Direktyvos 2016/97 1 straipsnio 3 dalis).

49. Vis dėlto, priešingai, nei teigia atsakovė, tam, kad direktyvos nebūtų taikomos, turi būti įvykdytos papildomos sąlygos.

50. Be kitų sąlygų, nustatytų abiejų direktyvų nuostatose, tai yra teikėjo teikiamą paslaugą papildantis draudimas, apimantis, be kita ko, nepasinaudojimo kita paslauga riziką arba riziką, susijusią su užsakyta kelione [15]. Sunku kalbėti apie nepasinaudojimo kita „numatyta“ paslauga ar kelione riziką draudimo, kurio apsauga apima apdrausto asmens gydymo ir transportavimo išlaidų atlyginimą, atveju; dėl savo pobūdžio tai yra nenuspėjami įvykiai.

51. Antra, „draudimo tarpininkavimu“, kaip apibrėžta Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 punkto trečioje pastraipoje, „nelaikomas atsitiktinis informacijos teikimas užsiimant kita profesine veikla, jeigu tos veiklos tikslas nėra padėti klientui sudaryti ar vykdyti draudimo sutartį“. Ši išimtis taip pat nurodyta direktyvos 12 konstatuojamojoje dalyje. Ji minima ir Direktyvos 2016/97 14 konstatuojamojoje dalyje, o direktyvos dėstomojoje dalyje – 2 straipsnio 2 dalies a punkte.

52. Vis dėlto nėra jokių duomenų, kad atsakovė pagrindinėje byloje tik „atsitiktinai“ teikia informaciją apie draudimo sutartis vykdydama kitą profesinę veiklą. Net apibūdindama savo „verslo modelį“ atsakovė nurodo, kad ginčijama veikla, susijusi su kolektyvinio draudimo sutartimi, yra įprasta jos klientams teikiamų paslaugų dalis, tik, kaip ji teigia, „papildoma“. Be to, ji neteigia, kad šią veiklą sudaro tik „bendros informacijos“ apie draudimo produktus pateikimas.

53. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad, neatsižvelgiant į tai, kad teiginys dėl draudimo apsaugos, kuria naudojosi atsakovės klientai, „papildomo“ pobūdžio teisingas, niekas neleidžia manyti, kad direktyvos 2002/92 ir 2016/97 *a priori* turėtų būti *ratione materiae* netaikomos pagrindinės bylos aplinkybėms.

C. Dėl esmės

54. Ar atsakovė gali būti laikoma „draudimo tarpininke“, kaip tai suprantama pagal direktyvas 2002/92 ir 2016/97?

55. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių, ar galima teigiamai atsakyti į tokį klausimą, kyla dėl dviejų teisinių klausimų, kurie iš esmės yra susiję su specifiniu kolektyvinio draudimo teisiniu konstruktu. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių šiuo aspektu iš esmės kyla dėl šių klausimų:

– pirma, ar „prisijungimas prie kolektyvinio draudimo sutarties“ gali būti prilyginamas „draudimo sutarties sudarymui“, siekiant nustatyti, kad kalbama apie „draudimo tarpininkavimą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 5 punktą, ir „draudimo produktų platinimą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 3 punktą, ir

[15] Žr. Direktyvos 2002/92 1 straipsnio 2 dalies e punktą ir Direktyvos 2016/97 1 straipsnio 3 dalies a punktą.

– antra, ar pagal abi direktyvas „draudimo tarpininkas“ turi būti išorės subjektas, nedalyvaujantis santykiuose, kylančiuose iš draudimo sutarties (įskaitant kolektyvinio draudimo sutartį).

56. Išreikšdamas savo abejones dėl „draudimo tarpininko“ nedalyvavimo draudimo santykiuose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad vykdant teisėkūros darbus, kuriais siekta perkelti Direktyvos 2002/92 nuostatas į Vokietijos teisę, draudimo tarpininkai buvo apibrėžti kaip asmenys, kurie patys neturi draudėjo ar draudiko statuso. Tokia samprata buvo grindžiama nacionaline jurisprudencija, kurioje iš esmės, regis, remiamasi prielaida, kad draudimo tarpininkas yra išorės subjektas, nedalyvaujantis santykiuose, kylančiuose iš draudimo sutarties, net jeigu tradiciškai jis turėtų vadovautis apdraustojo, kaip silpnesnės draudimo santykių šalies, apsaugos tikslu.

57. Kalbant konkrečiai apie kolektyvinį draudimą, iš tų teisėkūros darbų taip pat aišku, kad draudėjai nėra draudimo tarpininkai, jei jie organizuoja draudimo apsaugą siauram ir iš anksto apibrėžtam asmenų ratui (grupei).

58. Be to, rengiant teisės aktų nuostatas, kuriomis į Vokietijos teisę perkelta Direktyva 2016/97, reikėjo apsvarstyti, ar draudimo apsaugos užtikrinimo organizavimo už atlygį veikla neturėtų būti aiškiai pripažinta draudimo tarpininkavimo, dėl kurio taikoma pareiga gauti kompetentingų prekybos ir pramonės rūmų leidimą, forma. Visgi *GewO* nuostatos galutinai neatsako į šį klausimą. Atskirose nuostatose Vokietijos įstatymų leidėjas nustatė asmenims, sudarantiems kolektyvinio draudimo sutartis, pareigą konsultuoti asmenis, kurie prisijungia prie šio draudimo, ir tam tikras pareigas, susijusias su draudimo įmokomis. Vis dėlto, kaip paaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, iš to neišplaukia, kad Vokietijos įstatymų leidėjas tokių asmenų statusą prilygino draudimo tarpininkų statusui.

59. Taigi, kaip aiškina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jurisprudencijoje ir literatūroje visuotinai pripažįstama, kad „draudėjas, kuris už atlygį parduoda galimybę prisijungti prie kolektyvinio draudimo sutarties, negali būti laikomas draudimo tarpininku ir jo statusas nėra panašus į draudimo tarpininko statusą“.

60. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat atkreipia dėmesį į kai kurių teisės specialistų išdėstytą požiūrį, kad asmuo, sudarantis kolektyvinio draudimo sutartį (kolektyvinio draudimo draudėjas), gali būti laikomas draudimo tarpininku, jei jis šią sutartį sudaro ne (tik) apdraustųjų interesais [16], bet (ir) savo ekonominiais interesais; atrodo, kad daroma prielaida, jog tokia sutartis yra pamatinis susitarimas [17].

61. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi jurisprudencijoje ir literatūroje išdėstytu požiūriu, kad pareiga gauti kompetentingų prekybos ir pramonės rūmų leidimą turėtų būti taip pat taikoma tais atvejais, kai siekiama apeiti įstatymą ir išvengti pareigos gauti leidimą.

[16] Tiesa, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad sutartis sudaroma „ne apdraustųjų interesais“, o sutartį sudarančio asmens interesais. Vis dėlto pateiktuose pavyzdžiuose jis paaiškina, kad kalbama, be kita ko, apie atvejus, kai kolektyvinio draudimo sutartis sudaroma „ne tik [apdraustųjų] interesais“.

[17] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo išdėstytą požiūrį palaikantys asmenys teigia, kad kalbama apie veiklą savo ekonominiais interesais, jeigu „draudėjas“ gauna atlygį už kiekvieną asmenį, kuris prisijungia prie kolektyvinio draudimo („pamatinio susitarimo“); jis turi savo ekonominį interesą skatinti prisijungti prie draudimo naujus asmenis. Taip yra, kai bankai siūlo sudaryti „pamatinį susitarimą“ dėl rizikos, susijusios su negalėjimu grąžinti kredito mirties ar invalidumo atveju. Kolektyvinio draudimo sutarties sudarymu „draudėjo“ ekonominiais interesais savo ruožtu nelaikomas asociacijos narių ar konkretaus darbdavio darbuotojų sveikatos ar pensijų draudimas. Šiuo draudimu siekiama išsiderėti kuo geresnes tokios apsaugos sąlygas tų asmenų naudai, o ne gauti naudos organizuojant asmenų draudimą.

62. Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonės susijusios su specifiniais kolektyvinio draudimo sutarčių požymiais, siekiant išsiaiškinti, ar ES teisės aktų leidėjas šiems požymiams suteikia kokią nors teisinę reikšmę, būtina išnagrinėti abi direktyvas (1 skirsnis). Ši analizė turėtų padėti išsklaidyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejones dėl galimybės prisijungimą prie kolektyvinio draudimo sutarties prilyginti draudimo sutarties sudarymui (2 skirsnis) ir dėl „draudimo tarpininko“ nedalyvavimo draudimo santykiuose (3 skirsnis).

1. Kolektyvinis draudimas direktyvų 2002/92 ir 2016/97 kontekste

a) Bendrosios pastabos

63. Tiesa, direktyvų 2002/92 ir 2016/97 dėstomosiose dalyse nerandame jokios aiškios tiesioginės nuorodos į kolektyvinio draudimo sutartį.

64. Vis dėlto, vykdant teisėkūros darbus dėl Direktyvos 2016/97, tame etape, kai buvo siūloma įtraukti sąvoką „draudimo produktų platinimas“ (taigi ir „draudimo produktų platintojas“)[18], taip pat buvo pateiktas pasiūlymas įtraukti 49 konstatuojamąją dalį; ji buvo įtraukta į priimtą direktyvos tekstą be pakeitimų. Nors šioje konstatuojamojoje dalyje nepateikiamas išsamus paaiškinimas, joje patikslinta, kad „kolektyvinio draudimo atveju „klientas“ turėtų reikšti grupės narių atstovą, kuris jų vardu pasirašo draudimo sutartį, kai atskiras grupės narys negali priimti pavienio sprendimo prisijungti prie, kaip antai privalomos profesinių pensijų sistemos“[19].

65. Pačioje Direktyvoje 2016/97 nėra sąvokos „klientas“ apibrėžties[20]. Vis dėlto ši sąvoka minima daugelyje jos nuostatų. Bendrai iš direktyvos matyti, kad jos tikslas yra būtent „klientų“ apsauga ir kad omenyje turimi asmenys, kurie naudojasi draudimo produktais ir yra suinteresuoti jais naudotis („siekiantys draudimo apsaugos“; žr. direktyvos 51 konstatuojamąją dalį), o tam pasitelkiami platinimo kanalai, kuriuos naudoja „draudimo produktų platintojai“.

66. Iš šios konstatuojamosios dalies antro sakinio taip pat galima daryti išvadą, kad kolektyvinio draudimo sutartį, kai atskiras grupės narys negali priimti pavienio sprendimo prisijungti prie sutarties, sudaro (praktiškai gali sudaryti) „klientas“ dalyvaujant „platintojui“[21], o ES teisės aktų leidėjas tikriausiai turėjo omenyje draudimo produktų platintoją. Atrodo, tai reiškia, kad direktyvos 2016/97 49 konstatuojamojoje dalyje nurodyto kolektyvinio draudimo atveju „klientas“ pats nėra „draudimo produktų platintojas“.

67. Atsižvelgiant į 49 konstatuojamąją dalį, gali kilti pagunda padaryti dar platesnę išvadą, kad yra ir kitų „kolektyvinių draudimų“, prie kurių prisijungiama ne automatiškai, o priklausomai nuo grupės narių sprendimo. Kyla klausimas, ar tokiais atvejais egzistuoja „narių grupės atstovas“, kuris nėra „klientas“ ir todėl bent jau potencialiai *a priori* galėtų būti laikomas „draudimo produktų platintoju“?

[18] Žr. 2015 m. lapkričio 27 d. Tarybos Generalinio sekretoriato informacinio pranešimo priedą, 2021/0175 (COD).

[19] Direktyvos 2016/97 49 konstatuojamosios dalies antrame sakinyje taip pat priduriama, kad „[g]rupės atstovas, nedelsiant po to, kai prie kolektyvinio draudimo prisijungia narys, prireikus turėtų jam pateikti draudimo produkto informacijos dokumentą ir informaciją apie platintojo veiklą“.

[20] Taip pat žr. M. D. Weinberger, Scope of Protection: Is there a Ground for a Single Criterion?, *European Financial Regulation: Levelling the Cross-Sectoral Playing Field*, red. V. Colaert, D. Busch, T. Incalza, Hart Publishing, Oxford – London – New York – New Delhi – Sydney, 2019, p. 299.

[21] Žr. šios išvados 19 išnašą.

68. Prieš formuluojant tokią išvadą direktyvos konstatuojamąją dalį aiškinant *a contrario*, turi būti atlikta išsami analizė. Kadangi direktyvos konstatuojamojoje dalyje neminimas savanoriškas prisijungimas prie kolektyvinio draudimo, abejotina, ar tinka daryti tokias išvadas dėl draudimo santykių šalių teisinio kvalifikavimo. Juo labiau kad pačioje direktyvoje nėra sąvokos „kolektyvinis draudimas“ apibrėžties ir tuo labiau jos dėstomojoje dalyje nepaaiškinama, kaip turi būti suprantamas toks draudimas, kai „[grupės nariai] negali priimti pavienio sprendimo [sudaryti sutartį]“.

b) Kolektyvinio draudimo konstruktas valstybių narių teisėje

69. Kolektyvinio draudimo sutarčių skirstymas į kolektyvinio draudimo sutartis, prie kurių prisijungiama privalomai (automatiškai, dėl priklausymo tam tikrai grupei arba dėl tam tikrų aplinkybių ar savybių, kurių paprastai atsiranda dėl tam tikro ryšio su asmeniu, kuris ėmėsi priemonių užtikrinti, kad kiti asmenys galėtų naudotis draudimo apsauga, arba kurios parodo tam tikrą ryšį su tokiu asmeniu)[22], ir į kolektyvinio draudimo sutartis, prie kurių prisijungiama savanoriškai ir, atrodo, atsižvelgiant į Direktyvos 2016/97 49 konstatuojamąją dalį, nėra svetimas draudimo teisės doktrinai ir nacionalinės teisės aktams, nors, tiesa, kelia daug abejonių[23].

70. Be to, kaip ir Europos privatinės teisės pavyzdinio reglamentavimo (*Draft Common Frame of Reference* – DCFR)[24] atveju, taikant lyginamosios teisės metodą buvo parengtas Europos draudimo sutarčių teisės principų pavyzdinis reglamentavimas (*Principles of European Insurance Contract Law* – PEICL)[25]. Jame asmuo, kuris sudaro sutartį su draudiku, kad kiti asmenys galėtų pasinaudoti draudimo apsauga, vadinamas „grupės organizatoriumi“. Vartojant tokią sąvoką išvengiama dėl terminijos atsirandančių sunkumų ir *a priori* nustatoma, kad taip apibrėžtas „grupės organizatorius“ yra „draudėjas“ pagal draudimo teisę arba „klientas“ pagal direktyvas 2002/92 ir 2016/97[26]. Todėl toliau šioje išvadoje vartosiu sąvoką „grupės organizatorius“.

[22] Siekiant užkirsti kelią abejonėms, kurių gali sukelti pagrindinės bylos aplinkybės ir kuriomis būtų siekiama įrodyti dirbtinį privalomojo kolektyvinio draudimo ir savanoriškojo kolektyvinio draudimo atskyrimo pobūdį: būtų neįtikinama teigti, kad atsakovės pagrindinėje byloje „verslo modelis“ grindžiamas teiginiu, jog prisijungimas prie kolektyvinio draudimo yra privalomas, nes jis yra „privalomas“ visiems su ja sutartį, iš kurios kyla nedraudžiamojo pobūdžio nauda (galimybė naudotis skubios pagalbos centro paslaugomis ir kt.), sudariusiems klientams. Šis argumentavimas turėtų būti grindžiamas įsitikinimu, kad asmenims, kurie naudojasi draudimo apsauga, bendra aplinkybė ar savybė yra ta, kad jie sutartį su atsakove sudarė, be kita ko, būtent siekdami gauti draudimo apsaugą. Iš esmės tai reikštų, kad prisijungimo „privalomumas“ atsiranda dėl savanoriško sprendimo sudaryti sutartį būtent tam, kad būtų galima gauti tokią apsaugą. Todėl sunku būtų sutikti su pirmiau išdėstytu požiūriu, grindžiamu atsakovės „verslo modeliu“.

[23] Tiesa, kaip nurodo ir Italijos vyriausybė, kolektyvinio draudimo sutartys nesudaro vienalytės kategorijos. Kolektyvinio draudimo sutartis iš esmės yra praktikos produktas ir gali būti įvairių formų. Vis dėlto atrodo, kad pirmiau aprašytas skirstymas su didesniais ar mažesniais niuansais bent iš dalies pripažįstamas daugelyje valstybių narių teisinių sistemų, pvz., Vokietijoje (žr. F. Herdter, *Der Gruppenversicherungsvertrag: Grundlagen und ausgewählte Problemfelder*, VVW GmbH, Karlsruhe, 2010, p. 14), Prancūzijoje (J. Bigot: red. J. Bigot, *Traité de Droit des assurances. Le contrat d'assurance. Tome 3*, LGDJ, Issy-les-Moulineaux Cedex, p. 6, ir jame cituojama literatūra) ar Lenkijoje (žr. M. Fras, *Umowa ubezpieczenia grupowego. Aspekty prawne*, Wolters Kluwer, Warszawa, 2015, p. 136 ir kt.; taip pat žr. 2018 m. sausio 12 d. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimą byloje II CSK 222/17, LEX Nr. 2446838).

[24] Žr. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition*, Ch. Von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke ir kt. (red.), Sellier European Law Publishers, München, 2009, p. 7.

[25] *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss, L. Loacker (red.), Verlag Dr. Otto Schmidt, 2016, p. 57 ir paskesni. Apie šį pavyzdinį reglamentavimą ir jo reikšmę nacionalinei draudimo sutarčių teisei žr. D. Fuchs, „Consistency of the European project PEICL with the Polish Civil Code in view of art. 807“, Acta Iuris Stetinensis, 2019, No. 4, p. 90 ir paskesni.

[26] Laikantis panašaus požiūrio, šį asmenį galima vadinti draudimo (sutarties) „operatoriumi“.

71. Be to, pagal PEICL taip pat išskiriama „kolektyvinio draudimo sutartis neprisijungiant“ (grupės nariai automatiškai priklauso šiai grupei dėl tam tikrų savybių ar aplinkybių ir neturi galimybės atsisakyti draudimo apsaugos) ir „kolektyvinio draudimo sutartis prisijungiant“ (grupės nariams suteikiama draudimo apsauga, kylanti iš sutarties, pagal pareiškimą dėl prisijungimo arba neatsisakius tokios apsaugos).

72. Nacionalinės teisės aktuose nustatytas kolektyvinio draudimo skirstymas į privalomąjį ir savanoriškąjį taip pat gali turėti įtakos tam, kaip suvokiami teisiniai santykiai, kuriais grindžiami šie draudimai. Jei prisijungimas prie draudimo yra privalomas, draudimo apsauga, kuria naudojasi grupės nariai, kyla iš grupės organizatoriaus su draudiku sudarytos draudimo sutarties. Šis organizatorius gali būti laikomas draudėju. Jei prisijungimas yra savanoriškas, organizatorius su draudiku sudaro pamatinį susitarimą, kuriame nustatomos sąlygos, kuriomis vėliau draudimo apsauga užtikrinama patiems prisijungiantiems asmenims sudarant draudimo sutartis. Šiuo atveju jie yra draudėjai, kurie kartu naudojasi draudimo apsauga kaip apdraustieji [27]. Tai, žinoma, yra kvalifikavimas atsižvelgiant į nacionalinę draudimo teisę ir jos tikslais. Paprastai joje nustatoma, kas yra draudėjas.

73. Reikia pabrėžti, kad, nepaisant daugybės panašumų, kolektyvinis draudimas, palyginti su individualaus draudimo sutartimis, kurias gali sudaryti kiekvienas grupės narys atskirai (arba kitas asmuo kiekvieno grupės nario naudai atskirai), turi pranašumą – leidžia savotiškai „centralizuoti“ derybas dėl draudimo sąlygų (tai paprastai nevyksta individualaus draudimo atveju, nes sutartis dažniausiai sudaroma prisijungimo būdu) ir kartu suteikia galimybę teikti draudimo apsaugą atitinkamiems asmenims už mažesnę įmoką.

c) Privalomasis grupinis draudimas ir savanoriškasis grupinis draudimas direktyvų 2002/92 ir 2016/97 kontekste

74. Siekiant atsakyti į prejudicinį klausimą, turi reikšmės tai, ar direktyvų 2002/92 ir 2016/97 kontekste galima remtis pirmiau aprašytu kolektyvinio draudimo skirstymu į privalomąjį ir savanoriškąjį ir pirmojo draudimo atveju „klientais“ laikyti grupės organizatorius, o antrojo – asmenis (grupės narius), kurie naudojasi draudimo apsauga, kas antrosios kolektyvinio draudimo rūšies atveju leistų „draudimo tarpininku“ laikyti grupės organizatorių.

75. Būtent tai rodo pastarosios direktyvos 49 konstatuojamoji dalis ir jos aiškinimas *a contrario*.

76. Šis požiūris atsispindi ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimuose, kuriuose, aptariant tam tikros doktrinos požiūrį į sąvokos „draudimo tarpininkas“ aiškinimą, be kita ko, paminėti teisiniai konstruktai, pagal kuriuos sudaromas „pamatinis susitarimas“ [28].

77. Nagrinėjant šį klausimą reikia atsižvelgti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejones dėl, pirma, galimybės prisijungimą prie kolektyvinio draudimo sutarties prilyginti draudimo sutarties sudarymui ir, antra, dėl galimybės pripažinti, kad „draudimo tarpininkas“ nedalyvauja draudimo santykiuose.

[27] Taip pat žr. 23 išnašoje nurodytą literatūrą.

[28] Žr. šios išvados 60 punktą.

2. Prisijungimas prie kolektyvinio draudimo

78. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškiai nurodo, kad, atsižvelgiant į antrosios instancijos teismo konstatavimus, kurie nėra ginčijami kasacijos procedūroje, atsakovės veikla yra susijusi ne su „draudimo sutarčių sudarymu“, o su tarpininkavimu prisijungiant prie grupės ir galimybės naudotis draudimo apsauga užtikrinimu.

79. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Vokietijos teisės nuostatų, kuriomis direktyvos 2002/92 ir 2016/97 perkeliamos į nacionalinę teisę, tekste kalbama tik apie draudimo sutarčių sudarymą. Atrodo, kad atsisakymas laikyti atsakovę „draudimo tarpininke“ bent iš dalies grindžiamas prielaida, kad prisijungimas prie kolektyvinio draudimo negali būti prilyginamas (arba poveikio požiūriu prilyginamas) „draudimo sutarties sudarymui“. Šį požiūrį savo rašytinėse pastabose pakartoja ir Čekijos vyriausybė – ji priduria, kad prisijungimas yra susijęs su draudimo sutartimi, kurią grupės organizatorius anksčiau sudarė su draudiku.

a) Lingvistinis aiškinimas

80. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejones lemia įsitikinimas, kad Direktyvoje 2002/92 pateiktos sąvokos „draudimo tarpininkavimas“ ir Direktyvoje 2016/97 pateiktos sąvokos „draudimo produktų platinimas“ apibrėžčių esmė yra veikla, nukreipta būtent į „draudimo sutarčių sudarymą“.

81. Tiesa, „veikla“, kurią sudaro draudimo tarpininkavimas („draudimo produktų platinimas“), paprastai reiškia, bent jau aiškinant lingvistiškai, tarpininkavimą „sudarant draudimo sutartis“. Nors tai savaime dar nereiškia, kad „prisijungimas prie kolektyvinio draudimo“ patenka į „draudimo sutarčių sudarymo“ sritį, Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs, kad „veikla“, kurią sudaro „draudimo tarpininkavimas“, taigi ir „draudimo produktų platinimas“ pagal Direktyvą 2016/97, apibrėžiama plačiai [29].

82. Vis dėlto aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus [30].

b) Sisteminis aiškinimas

83. Kalbant apie kontekstą, atsakant į prejudicinį klausimą negalima pamiršti, kad asmens pripažinimas „draudimo tarpininku“ gali būti susijęs ne tik su pareiga gauti specialų leidimą (kurio reikalaujama pagal nacionalinę teisę, o pačiose direktyvose apsiribojama tik pareiga įrašyti tokius asmenis į registrą; žr. Direktyvos 2002/92 3 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą ir Direktyvos 2016/97 3 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą), bet ir su tam tikrų reikalavimų šiam asmeniui nustatymu.

84. Draudimo tarpininkams taikomi informavimo reikalavimai (Direktyvos 2002/92 12 ir 13 straipsniai ir Direktyvos 2016/97 17 ir paskesni straipsniai), taip pat konsultavimo pareigos (Direktyvos 2002/92 12 straipsnio 3 dalis ir

[29] 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.* (C-542/16, EU:C:2018:369, 53 punktas).

[30] Dėl Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 punkte apibrėžtos sąvokos „draudimo tarpininkavimas“ žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 21 punktas) ir 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.* (C-542/16, EU:C:2018:369, 39 punktas).

Direktyvos 2016/97 20 straipsnis), nors tik pastarojoje direktyvoje jos jau yra aiškiai įtrauktos į sąvokos „draudimo produktų platinimas“ apibrėžtį. Todėl draudimo tarpininkai turėtų turėti pakankamai žinių ir įgūdžių (Direktyvos 2002/92 4 straipsnio 1 dalis ir Direktyvos 2016/97 10 straipsnio 1 dalis). Be to, jiems taikomas privalomasis profesinės civilinės atsakomybės draudimas. Tai nėra tik formalumas, nes kiekvieno pareikšto reikalavimo draudimo suma negali būti mažesnė kaip vienas milijonas eurų (Direktyvos 2002/92 4 straipsnio 3 dalis; taip pat žr. Direktyvos 2016/97 10 straipsnio 4 dalį). Draudimo apsauga taikoma iš klientų gaunamoms įmokoms (žr. Direktyvos 2002/92 4 straipsnio 4 dalį ir Direktyvos 2016/97 10 straipsnio 6 dalį). Tarpininkams taip pat nustatytos pareigos siekti užkirsti kelią interesų konfliktams [31].

85. Į Direktyvas 2002/92 ir 2016/97 žvelgiant platesniu rakursu galima konstatuoti, kad jose „draudimo tarpininkui“ nustatytos tam tikros pareigos, kurių naudos gavėjai yra asmenys, suinteresuoti sudaryti draudimo sutartį ir naudotis draudimo apsauga, arba asmenys, kurie jau naudojasi tokia apsauga [32]. Kitaip tariant, vartojant direktyvų terminiją, tai yra pareigos, kurių naudos gavėjai yra „klientai“ [33].

86. Atrodo, kad direktyvose nustatytais informavimo reikalavimais ir konsultavimo pareigomis pirmiausia siekiama užtikrinti „klientams“ galimybę priimti sprendimą dėl draudimo sutarties sudarymo per draudimo produktų platinimo kanalą, kuriuo naudojasi draudimo tarpininkas. Tai nurodoma direktyvų nuostatose, kuriose kalbama apie tai, kad draudimo tarpininkai suteikia tam tikrą informaciją klientams „likus pakankamai laiko iki draudimo sutarties sudarymo“ (Direktyvos 2016/97 18 straipsnio a punktas ir 19 straipsnis).

87. Šios informacijos pateikimo tikslas yra atskleisti, kad atitinkamas asmuo turi draudimo tarpininko statusą (su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, t. y. šio asmens pareiga – turėti žinių ir įgūdžių, užtikrinančių patikimą jam keliamų informavimo ir konsultavimo reikalavimų įvykdymą), ir užtikrinti, kad nebūtų interesų konflikto dėl jo ryšių su draudiku arba dėl to, kaip jis gauna atlygį. Taip pat draudimo įmokų apsauga siekiama užkirsti kelią tam, kad dėl trečiojo asmens (draudimo tarpininko) dalyvavimo ir jo neveikimo draudimo įmokas finansuojantiems ir draudimo apsaugą gaunantiems asmenims kiltų draudimo apsaugos netekimo rizika.

88. Tai leidžia daryti išvadą, kad, direktyvas 2002/92 ir 2016/97 aiškinant sistemiškai, jomis visų pirma siekiama reglamentuoti tris aspektus, apibūdinančius santykius tarp draudimo tarpininkų ir asmenų, suinteresuotų pasinaudoti draudimo apsauga per platinimo kanalus, kuriuos naudoja tokie tarpininkai, t. y. reikalavimus, taikomus informavimui, draudimo įmokos apsaugai ir šių asmenų draudimo apsaugos užtikrinimui.

1) Informavimo reikalavimai

89. Asmenims, kurie priima individualų ir savanorišką sprendimą prisijungti prie kolektyvinio draudimo dalyvaujant grupės organizatoriui už atlygį ir netiesiogiai finansuoja draudimo įmoką, iš esmės gresia tokia pati rizika, kaip ir asmenims, kurie sudaro individualaus draudimo sutartį per platinimo kanalus, kuriuos naudoja draudimo tarpininkas. Atsižvelgiant į sisteminį Direktyvų 2002/92 ir 2016/97 aiškinimą, jomis siekiama reglamentuoti draudimo tarpininkams

[31] Taip siekiama išvengti konfliktų tarp tarpininko ir draudiko, kai tarp šių asmenų yra ryšių. Tam tikru mastu tai leidžiama pačioje Direktyvoje 2016/97, nes „draudimo produktų platintojas“ taip pat gali būti draudimo įmonė.

[32] Kalbant apie Vokietijos teisę, kaip nurodoma literatūroje, draudimo tarpininkų (*sensu largo*; asmenų, užsiimančių draudimo tarpininkavimu) pareigos draudėjų ir draudikų atžvilgiu buvo reglamentuotos kituose teisės aktuose, nei *GewO*. Žr. R. Koch, *Insurance Law in Germany*, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2018, p. 269.

[33] Taip pat žr. šios išvados 65 punktą.

taikomus reikalavimus ir pareigas taip pat tos pirmos kategorijos asmenims. Tai liudija tokio šių direktyvų aiškinimo naudai, kuris leidžia prisijungimą prie kolektyvinio draudimo laikyti „draudimo sutarties sudarymu“, kaip tai suprantama pagal sąvokų „draudimo tarpininkavimas“ ir „draudimo produktų platinimas“ apibrėžtis.

90. Priešingai, privalomojo kolektyvinio draudimo atveju tų pačių rizikų nekyla arba bent jau jų intensyvumas gerokai mažesnis. Tai patvirtina požiūrį, kad vien draudimo apsaugos įgijimas pagal kolektyvinį draudimą, prie kurio prisijungiama privalomai ir automatiškai, neturėtų būti prilyginamas „draudimo sutarties sudarymui“.

91. Žinoma, gali būti ir toks atvejis, kai prisijungimas prie draudimo yra privalomas ir įvyksta automatiškai dėl priklausymo tam tikrai grupei arba atsiradus tam tikroms aplinkybėms ar savybėms. Vis dėlto tuo pat metu grupės nariai gali pasinaudoti tam tikromis alternatyvomis ir išplėsti arba apriboti savo draudimo apsaugą. Šiuo atveju atsiranda jau minėta rizika ir šį atvejį galima vertinti kaip „draudimo sutarties sudarymą“ [34]. Visgi šioje byloje situacija yra kitokia.

2) Draudimo įmoka

92. Be to, neturėtų kilti abejonių, kad atsakovės pagrindinėje byloje klientai taip pat netiesiogiai finansuoja draudimo įmokas mainais už apsaugą nuo jiems gresiančių rizikų.

93. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino, kad atsakovės pagrindinėje byloje veikla yra tarpininkavimas prisijungiant prie grupės ir draudimo apsaugos užtikrinimas. Draudikui priklausančias įmokas moka atsakovė. Grupės nariai moka jai atlygį už suteiktą draudimo apsaugą.

94. Tai leidžia daryti išvadą, kad grupės nariai finansuoja draudimo įmokas. Sunku daryti prielaidą, kad draudimo apsauga jiems suteikiama neatlygintinai arba už jų pačių lėšas ir be jokios naudos atsakovei pagrindinėje byloje. Vis dėlto grupės nariai tai daro netiesiogiai, dalyvaujant grupės organizatoriui, o tai, beje, atitinka direktyvose numatytą „draudimo tarpininko“ vaidmenį. Direktyvomis valstybės narės įpareigojamos nustatyti priemones, apsaugančias klientus, kai draudimo tarpininkai perveda draudimo įmokas draudikams [35].

3) Draudimo rizika

95. Atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, klausimas, kieno riziką apima draudimo apsauga pagal kolektyvinį draudimą, gali būti dviprasmis. Taigi neaišku, ar asmenys, kuriems atsakovė pagrindinėje byloje teikia savo pasiūlymą, iš tikrųjų prisijungia prie jiems taikytino kolektyvinio draudimo („sudaro draudimo sutartį“). Kitaip tariant, kyla klausimas, ar tai yra rizika, tiesiogiai susijusi su grupės nariais ir jų būtinojo gydymo ir transportavimo išlaidomis, ar rizika, tenkanti pačiai atsakovei pagrindinėje byloje dėl jos pareigos padengti tokias išlaidas.

96. Vis dėlto tai nėra pavienė dviprasmybė, o veikiau reiškinys, kuris kartais atsiranda kolektyvinio draudimo kontekste dėl jo specifikos.

[34] Dėl to būtų galima daryti išvadą, kad šiuo atveju tai yra veikla, priskiriama prie „draudimo tarpininkavimo“ ir „draudimo produktų platinimo“. Bet kokiu atveju tai savaime nelemia, kad šia veikla užsiimančiam asmeniui būtų nustatytos visos direktyvose numatytos pareigos. Jos taikomos „draudimo tarpininkams“, kurie tokią veiklą vykdo „už atlygį“. Žr. šios išvados 128 punktą.

[35] Žr. Direktyvos 2002/92 4 straipsnio 4 dalį ir Direktyvos 2016/97 10 straipsnio 6 dalį.

97. Šiaip ar taip, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad „atsakovės pagrindinėje byloje klientams“ draudimo apsauga nuo jiems kylančių rizikų yra taikoma pagal kolektyvinį draudimą [36].

98. Atsakydama į teismo posėdyje užduotą klausimą apie kolektyvinio draudimo pobūdį šioje byloje ir draudžiamos rizikos dalyką, atsakovė pagrindinėje byloje nurodė, kad grupės nariai (apdraustieji) draudimo išmokas gauna iš draudiko. Nors atsakovė pagrindinėje byloje dalyvauja likviduojant žalą, visos draudimo paslaugos teikiamos grupės narių naudai: tai neišvengiamai kyla iš kolektyvinio draudimo ir jame numatytos naudos perkėlimo šiems nariams. Taigi, nepriklausomai nuo to, kieno rizikai yra taikoma draudimo apsauga techninė ir teisine šios sąvokos prasme, funkciniu požiūriu draudimo apsauga suteikiama grupės nariams taip, tarsi draudimas būtų susijęs su tiesiogiai jiems kylančiomis rizikomis. Kitaip tariant, tarsi jie prisijungdami prie kolektyvinio draudimo sudarytų draudimo sutartį nuo šių rizikų.

4) Tarpinė išvada dėl sisteminio aiškinimo

99. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad neatrodo, jog funkciniu požiūriu individualus ir savanoriškas prisijungimas prie kolektyvinio draudimo, implikuojantis pareigą netiesiogiai finansuoti draudimo įmoką, skirtųsi nuo tradicinės draudimo sutarties sudarymo sampratos tiek, kad prie tokio draudimo prisijungiantys asmenys būtų nepriskiriami prie asmenų, kurie naudojasi direktyvose 2002/92 ir 2016/97 numatyta apsauga. Atsižvelgiant į sisteminį direktyvų aiškinimą, jomis taip pat siekiama reglamentuoti draudimo tarpininkams taikomus reikalavimus ir pareigas asmenų, kurie prisijungia prie tokio kolektyvinio draudimo, atžvilgiu.

100. Remiantis sisteminiu abiejų direktyvų aiškinimu, teikiama pirmenybė jų nuostatų aiškinimui, pagal kurį į sąvokas „draudimo tarpininkavimas“ ir „draudimo produktų platinimas“ patenka veikla, kuria sudaromos sąlygos tretiesiems asmenims gauti draudimo apsaugą individualiai ir savanoriškai prisijungiant prie kolektyvinio draudimo ir šiems asmenims netiesiogiai finansuojant draudimo įmoką.

101. Ta pati išvada darytina teleologiškai aiškinant prejudiciniame klausime nurodytas sąvokas.

c) Teleologinis aiškinimas

102. Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad sąvoka „draudimo tarpininkavimas“ Direktyvoje 2002/92 (ir atitinkamai sąvoka „draudimo produkto platinimas“ Direktyvoje 2016/97) ir jos dalykinę taikymo sritį apibrėžiančios sąvokos turi būti aiškinamos taip, kad neprieštarautų šios direktyvos tikslams [37]. Pirma, siekiama užbaigti kurti bendrą draudimo paslaugų rinką pašalinant įsisteigimo laisvės ir laisvo paslaugų teikimo kliūtis, antra – užtikrinti vienodą požiūrį į visų draudimo tarpininkų kategorijas [38] ir, trečia – pagerinti vartotojų apsaugą [39], kad būtų užtikrintas „aukštas vartotojų apsaugos lygis“ [40].

[36] Žr. šios išvados 13 punktą.

[37] Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 28 punktas). Taip pat žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.* (C-542/16, EU:C:2018:369, 42 punktas).

[38] Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 29 punktas).

[39] Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 27 punktas).

[40] Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 30 punktas).

103. Kalbant apie pirmuosius du tikslus, draudimo tarpininkavimo veikla, kiek tai susiję su tos pačios rūšies draudimo sutartimis, turėtų būti reglamentuojama vienodai. Taip ne tik sudaromos bendros draudimo paslaugų rinkos kūrimo ir jos tinkamo veikimo sąlygos, bet ir pasiekiamas tikslas užtikrinti, kaip matyti iš Direktyvos 2002/92 9 konstatuojamosios dalies ir Direktyvos 2016/97 5 konstatuojamosios dalies, vienodą požiūrį į visų draudimo tarpininkų kategorijas [41].

104. Nesant pakankamai svarbių funkcinių skirtumų tarp individualios draudimo sutarties sudarymo ir prisijungimo prie kolektyvinio draudimo, kuris yra individualus ir savanoriškas [42], nėra priežasčių, dėl kurių tretieji asmenys, dalyvaujantys organizuojant pirmųjų sutarčių sudarymą, turėtų būti laikomi draudimo tarpininkais, o tretieji asmenys, kurie dalyvauja prisijungiant prie antrųjų sutarčių, nebūtų laikomi tokiais tarpininkais. Asmenų, kurie naudojasi draudimo apsauga požiūriu, *de facto* jie siūlo konkurencingą draudimo produktą.

105. Kalbant apie tikslą pagerinti vartotojų apsaugą, atsižvelgiant į riziką, su kuria gali susidurti asmenys, prisijungiantys arba norintys prisijungti prie kolektyvinio draudimo savanoriškai, ir kuri nesiskiria nuo įprastų rizikų tradicinėse situacijose, kai sudaroma individuali draudimo sutartis, tam, kad šis tikslas būtų pasiektas, reikia, kad grupės organizatorius, sudarantis sutartį su draudiku, būtų laikomas bent jau „draudimo tarpininku“. Ši galimybė atsiranda darant prielaidą, kad, atsižvelgiant į teleologinį aiškinimą, veikla, kuria sudaromos sąlygos individualiai ir savanoriškai prisijungti prie kolektyvinio draudimo, gali būti laikoma „draudimo sutarties sudarymu“, kaip tai suprantama pagal sąvokos „draudimo tarpininkavimas“ Direktyvoje 2002/92 ir sąvokos „draudimo produktų platinimas“ Direktyvoje 2016/97 apibrėžtis.

106. Todėl vienareikšmės sisteminio [43] ir teleologinio [44] aiškinimo išvados leidžia pripažinti, kad asmens, kuris netiesiogiai finansuoja draudimo įmoką, individualus ir savanoriškas prisijungimas prie kolektyvinio draudimo dalyvaujant grupės organizatoriui taip pat yra „draudimo sutarties sudarymas“, kaip tai suprantama pagal sąvokų „draudimo tarpininkavimas“ ir „draudimo produktų platinimas“ apibrėžtis.

107. Lieka išnagrinėti, ar tai, kad grupės organizatorius pagal nacionalinę draudimo teisę atlieka „draudėjo“ vaidmenį, gali būti kliūtis laikyti jį „draudimo tarpininku“.

3. Tarpininkas kaip išorės subjektas, nedalyvaujantis santykiuose, kylančiuose iš draudimo sutarties

108. Remdamasis antrosios instancijos teismo išvadomis, kurios nebuvo užginčytos kasaciniame procese, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino, kad atsakovė pagrindinėje byloje yra „draudėja“. Ji moka draudikui priklausančias įmokas. Grupės nariai moka jai atlygį už suteiktą draudimo apsaugą.

[41] Pagal analogiją žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 29 punktas).

[42] Žr. šios išvados 89 ir 99 punktus.

[43] Žr. šios išvados 100 punktą.

[44] Žr. šios išvados 103 ir 105 punktus.

109. Atsižvelgiant į tai, atsiranda abejonė, ar direktyvose 2002/92 ir 2016/97 reikalaujama, kad „draudimo tarpininkas“ teisinių santykių, iš kurių kyla draudimo apsauga, atžvilgiu būtų trečiasis asmuo. Šios bylos kontekste ši abejonė iš esmės kyla dėl klausimo, ar kolektyvinio draudimo atveju grupės organizatoriaus priskyrimas prie „draudėjų“ pagal taikomą nacionalinę draudimo teisę neleidžia jo laikyti „draudimo tarpininku“ pagal abi direktyvas.

110. Primintina, kad iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų, regis, matyti, jog Vokietijos jurisprudencijoje ir literatūroje vyrauja būtent toks požiūris [45], nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat atkreipė dėmesį į priešingą doktrininį požiūrį, pagal kurį savanoriškojo kolektyvinio draudimo organizatorius gali būti laikomas „draudimo tarpininku“ [46].

111. Atrodo, kad asociacija ieškovė, Vokietijos ir Italijos vyriausybės ir Europos Komisija pritaria pastarajam doktrininiam požiūriui ir iš tiesų mano, kad savanoriškojo draudimo grupės organizatorius, veikiantis už atlygį, gali būti laikomas „draudimo tarpininku“.

112. Čekijos vyriausybė nurodo [47], kad „draudimo tarpininkas“ turi būti išorės subjektas („trečiasis asmuo“) draudimo sutarties atžvilgiu. Ši vyriausybė priduria, kad vien tai, jog atsakovei pagrindinėje byloje moka jos klientai, nereiškia, kad ji veikia „už atlygį“.

113. Būtent tokia linkme poziciją išreiškia atsakovė pagrindinėje byloje. Ją patvirtina direktyvų 2002/92 ir 2016/97 11 konstatuojamoji dalis, kurioje teigiama, kad „[direktyvos] turėtų būti taikom[os] asmenims, kurie užsiima draudimo tarpininkavimo [draudimo platinimo] paslaugų teikimu tretiesiems asmenims <…>“.

114. Mano nuomone, vien šios konstatuojamosios dalies teksto nepakanka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonėms išsklaidyti. Ji nėra dėstomoji direktyvos dalis. Atrodo, kad pats žodis „tarpininkavimas“ apibūdina veiklą, kurios esmę sudaro bent dviejų „išorės“ subjektų susiejimas teisine prasme paties tarpininko atžvilgiu.

115. Vis dėlto, atsižvelgiant į direktyvų 2002/92 ir 2016/97 nuostatas, reikia susieti „klientus“ ir „draudimo įmones“ [48].

116. Be to, neatrodo, kad reikėtų automatiškai dėti lygybės ženklą tarp sąvokų „klientas“ ir „draudėjas“ ir tuo remiantis kaskart nepriskirti asmens, kuris pagal nacionalinę draudimo teisę laikomas „draudėju“, asmenims, kurie gali būti „draudimo tarpininkai“.

117. Pirma, neatsitiktinai ES teisės aktų leidėjas abiejose direktyvose vartoja sąvoką „klientas“ ir aiškiai nenurodo nacionalinės teisės ar jos pagrindu priimto teisinio kvalifikavimo.

45 Žr. šios išvados 56–59 punktus.

46 Žr. šios išvados 60 punktą.

47 Žr. šios išvados 79 punktą.

48 Be to, tokia išvada kyla iš sąvokų, kurias prašo išaiškinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, apibrėžties. Iš Direktyvos 2002/92 2 straipsnio [3] punkto trečios pastraipos galima daryti išvadą, kad „draudimo tarpininkavimas“ yra veikla, kuria siekiama „padėti klientui“. Šioje nuostatoje nurodoma, kad „[d]raudimo tarpininkavimu taip pat nelaikomas atsitiktinis informacijos teikimas užsiimant kita profesine veikla, *jeigu tos veiklos tikslas nėra padėti klientui sudaryti ar vykdyti draudimo sutartį* <…>“ Išskirta mano. Panašus vaizdas taip pat susidaro iš Direktyvoje 2016/97 pateiktos „draudimo produktų platinimo“ apibrėžties.

118. Antra, neseniai priimtame sprendime Teisingumo Teismas jau nurodė, kad su kapitalo fondu susijusio kolektyvinio gyvybės draudimo atveju „draudėjo įmonei“, kuri – kalbant šioje išvadoje vartojamais terminais – yra grupės organizatorė, tenka tam tikros pareigos, kylančios iš jos pripažinimo „draudimo tarpininke“ pagal Direktyvą 2002/92[49].

119. Trečia, *a priori* iš principo gali atrodyti, kad sąvoka „klientas“ turi tam tikrą ryšį su sąvoka „draudėjas“.

120. Vis dėlto, atsižvelgiant į direktyvų 2002/92 ir 2016/97 nuostatas, sąvoka „klientas“ taip pat turėtų apimti asmenis, kurie suinteresuoti tik gauti „draudėjo“ statusą. Atsižvelgiant į „draudimo tarpininkavimo“ ir „draudimo produktų platinimo“ apibrėžtis, šios sąvokos taip pat apima veiklą, kuri vykdoma prieš sudarant draudimo sutartį. Todėl nutrūksta ryšys, kuris turėtų būti tarp sąvokų „klientas“ ir „draudėjas“. Juo labiau taip yra atsižvelgiant į tai, kad sąvoka „draudėjas“ Direktyvoje 2002/92 apskritai nevartojama, o Direktyvoje 2016/97 vartojama iš esmės nenuosekliai ir tik konkrečiame kontekste – kai kalbama apie „potencialius draudėjus“ (2 straipsnio 2 dalies c ir [d] punktai). Nenuosekliai ji minima ir šios direktyvos priede, aprašant privalomus žinių ir kompetencijos reikalavimus, taikomus draudimo tarpininkams.

121. Ketvirta, tiesa, kad Direktyvos 2002/92 (todėl *a fortiori* ir Direktyvos 2016/97) tikslas yra „užtikrinti aukštą draudimo rinkos vartotojų, t. y. draudėjų, apsaugos lygį“, kaip Sprendime *EEAE ir kt.*[50] nurodė Teisingumo Teismas. Vis dėlto Teisingumo Teismas vartojo sąvoką „vartotojas“, o ne „klientas“. Iš šio Teisingumo Teismo teiginio neišplaukia, kad direktyva nesiekiama apsaugoti kitų asmenų, išskyrus „draudėją“. Be to, Sprendime *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.*[51], taip pat priimtame Direktyvos 2002/92 kontekste, apibūdindamas „draudimo sutartį“, su kuria susijusi „draudimo tarpininko“ veikla, kaip ji suprantama pagal šią direktyvą, Teisingumo Teismas vartoja sąvoką „draudimo sandoris“, kuri dėl savo pobūdžio reiškia, kad „egzistuoja sutartinis ryšys tarp draudimo paslaugos teikėjo ir asmens, kurio riziką draudimas dengia, t. y. apdraustojo“.

122. Taigi Teisingumo Teismo jurisprudencija patvirtina, kad subjektų konfigūracijos, susidarančios draudimo kontekste, neretai yra sudėtingos ir pasižymi tuo, kad apima daug asmenų, kurių teisinei padėčiai turi įtakos draudimas. Todėl kartais darant prielaidą, kad tam tikra Sąjungos teisės sąvoka, kuri yra derinama direktyvomis 2002/92 ir 2016/97, turi atitikti draudimo teisės sąvoką, kuri šiuo atžvilgiu ne visada suderinta arba bent jau nėra suderinta tomis direktyvomis, gali būti pasiekta rezultatų, kuriuos sunku suderinti su tų direktyvų tikslais.

123. Penkta, teiginys, kad egzistuoja glaudus ryšys tarp „draudėjo“ kvalifikavimo pagal nacionalinę draudimo teisę, kuri neperkelia direktyvų 2002/92 ir 2016/97, viena, ir „kliento“ kvalifikavimo pagal šias direktyvas, kita, turėtų kelti dar daugiau rimtų abejonių kolektyvinio draudimo kontekste. Kaip matyti iš šios išvados 60 ir 69 punktuose pateiktų pastabų, pats kolektyvinio draudimo santykiuose dalyvaujančių asmenų kvalifikavimo klausimas yra probleminis ir kelia daug abejonių tiek dėl paties teisinio konstrukto, tiek dėl terminijos. Nėra vienareikšmiškai nustatyta, kad privalomojo kolektyvinio draudimo atveju grupės nariai laikomi „draudėju“, o ne grupės – organizatoriumi. Grupės organizatoriaus ir draudėjo sudaromos sutarties kvalifikavimas taip pat yra nevienareikšmis. Iš tiesų kolektyvinio draudimo skirstymas į privalomąjį ir

[49] Žr. 2022 m. vasario 24 d. Sprendimą *A ir kt. (Draudimo sutartys „unit-linked“)* (C-143/20 ir C-213/20, EU:C:2022:118, 87 ir 91 punktai).

[50] Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *EEAE ir kt.* (C-555/11, EU:C:2013:668, 30 punktas).

[51] Žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag ir kt.* (C-542/16, EU:C:2018:369, 50 punktas).

savanoriškąjį yra veikiau bandymas pasiūlyti teisinį konstruktą, kuris paaiškintų kolektyvinio draudimo, kaip praktikos produkto, veikimą ir kartu užtikrintų asmenų, kurie naudojasi draudimo apsauga, apsaugą.

124. Tam tikrų kolektyvinio draudimo santykiuose dalyvaujančių asmenų kvalifikavimas („draudėjas“, „grupės narys“ ir t. t.) neturėtų trukdyti taikyti direktyvų nuostatų taip, kad jos atitiktų išvadas, padarytas sistemiškai ir teleologiškai aiškinant sąvokas „draudimo tarpininkas“ arba „klientas“.

125. Šešta, kiek tai susiję su nagrinėjama byla, negalima atmesti galimybės, kad, nepaisant subjektų konfigūracijų, susidarančių kolektyvinio draudimo kontekste, sudėtingumo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuostatą dėl atsakovės pagrindinėje byloje pripažinimo „draudėja“ iš dalies lemia tai, kad kasaciniame procese jis yra saistomas neginčijamų antrosios instancijos teismo išvadų.

126. Vis dėlto vien tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas į prejudicinį klausimą leidžia atsakyti pagal dalyje doktrinos reiškiamą mažumos požiūrį, gali reikšti, kad prielaida, jog atsakovė yra „draudėja“ pagal nacionalinę draudimo teisę, neužkerta kelio prielaidai, kad atsakovė nėra „klientė“ pagal direktyvas 2002/92 ir 2016/97, bet turi būti laikoma „draudimo tarpininke“. Be to, per teismo posėdį pateiktame atsiliepime atsakovė pagrindinėje byloje nurodė, kad ji nėra „draudimo sutarties vartotoja“, nors pasirašė šią sutartį ir santykiuose su draudiku veikia kaip draudėja.

127. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, direktyvų 2002/92 ir 2016/97 nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad grupės organizatorius, laikomas „draudėju“ pagal nacionalinę draudimo teisę, kuria nėra perkeliamos šios direktyvos, gali būti laikomas „draudimo tarpininku“, kaip tai suprantama pagal šias direktyvas, jeigu „už atlygį“ vykdo „draudimo tarpininkavimo“ ir „draudimo produktų platinimo“ veiklą.

128. Dėl Čekijos vyriausybės abejonių šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad abiejose direktyvose vartojama sąvoka „atlygis“ suprantama plačiai[52]. Reikėtų nepamiršti, kad asmuo, vykdantis veiklą, kuri visiškai atitinka „draudimo tarpininkavimo“ ir „draudimo produktų platinimo“ apibrėžtis, negali būti laikomas „draudimo tarpininku“ ir jam negali būti taikomos atitinkamos pareigos, jei jis šios veiklos nevykdo „už atlygį“.

129. Atsižvelgdamas į analizės dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonių dėl „prisijungimo prie kolektyvinio draudimo“[53] ir tarpininko nedalyvavimo draudimo santykiuose[54] išvadas, siūlau Teisingumo Teismui į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą atsakyti taip: Direktyvos 2002/92 2 straipsnio 3 ir 5 punktai ir Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktai turi būti aiškinami taip, kad „draudimo tarpininkas“ pagal šias direktyvas yra fizinis ar juridinis asmuo, kuris pagal kolektyvinio draudimo sutartį apdraudžia savo klientus nuo ligos ar nelaimingo atsitikimo rizikos kelionės į užsienį metu ir parvežimo iš užsienio ir šalies viduje į gyvenamąją vietą išlaidų atlyginimą, platina šiems asmenims siūlymus dėl narystės, suteikiančios teisę į draudimo išmokas ligos ar nelaimingo atsitikimo užsienyje atveju, ir iš pritrauktų narių gauna atlygį už suteiktą draudimo apsaugą, o nariai netiesiogiai finansuoja draudimo įmoką. Šiam kvalifikavimui neužkerta kelio tai, kad asmuo laikomas „draudėju“ pagal nacionalinę draudimo teisę.

[52] Žr. Direktyvos 2002/92 11 konstatuojamąją dalį ir Direktyvos 2016/97 2 straipsnio 1 dalies 9 punktą.

[53] Žr. šios išvados 106 punktą.

[54] Žr. šios išvados 127 punktą.

V. Išvados

130. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

2002 m. gruodžio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/92/EB dėl draudimo tarpininkavimo 2 straipsnio 3 ir 5 punktai ir 2016 m. sausio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/97 dėl draudimo produktų platinimo 2 straipsnio 1 dalies 1, 3 ir 8 punktai turi būti aiškinami taip, kad „draudimo tarpininkas“ pagal šias direktyvas yra fizinis ar juridinis asmuo, kuris pagal kolektyvinio draudimo sutartį apdraudžia savo klientus nuo ligos ar nelaimingo atsitikimo rizikos kelionės į užsienį metu ir parvežimo iš užsienio ir šalies viduje į gyvenamąją vietą išlaidų atlyginimą, platina šiems asmenims siūlymus dėl narystės, suteikiančios teisę į draudimo išmokas ligos ar nelaimingo atsitikimo užsienyje atveju, ir iš pritrauktų narių gauna atlygį už suteiktą draudimo apsaugą, o nariai netiesiogiai finansuoja draudimo įmoką. Šiam kvalifikavimui neužkerta kelio tai, kad asmuo laikomas „draudėju“ pagal nacionalinę draudimo teisę.